

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Педченка Максима Юрійовича
на тему «Аксіологічний вимір мережевого суспільства:
соціально-філософський аналіз»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 033 Філософія

Наші сучасники перебувають у точці складної історичної біфуркації, де стрімкий технологічний і глобалізаційний прогрес неминуче супроводжується глибокою кризою цінностей. Сьогодні, в умовах тотальної цифровізації, це світоглядне роздоріжжя набуває ще більшої гостроти, адже перехід до мережевої епохи трансформує саму онтологію соціальної взаємодії. На цьому багатовимірному перехресті доводиться констатувати розмивання виразних демаркаційних ліній між людиною та техносферою, а інтенсивний розвиток віртуальних середовищ формує нову амбівалентність нашого часу.

Безпрецедентна комунікативна відкритість глобальних платформ супроводжується парадоксальним зростанням прихованої алгоритмічної маніпулятивності, фрагментацією суспільства та розмиванням традиційних ідентичностей. Відтак, коли попередні метанаративи вичерпують свій інтерпретативний та аргументаційний потенціал, виникає об'єктивна потреба в переосмисленні аксіологічного статус-кво, у наданні йому більшої корелятивної відповідності як реаліям сьогодення, так і потребам оглядового майбутнього. За таких транзитивних умов філософський пошук має бути спрямований на збереження гуманістичного виміру та напрацювання інструментів етичної стійкості у світі непередбачуваної взаємозалежності. Це робить проблематику аксіології мережевого суспільства напрочуд своєчасною та органічною для сучасного дослідницького контексту.

Особлива актуальність саме цієї дисертації для сучасної України зумовлена тим, що в умовах повномасштабної війни та безпрецедентного інформаційного протиборства, мережеве суспільство постає не просто

технологічним тлом, а стратегічним полем захисту національної ідентичності, суспільної консолідації та культурної безпеки. Від здатності суспільства мобілізуватися за допомогою цифрових мереж, протистояти когнітивним маніпуляціям та алгоритмічному диктату залежить успішність реалізації демократичних трансформацій і ефективність суспільної життєдіяльності. Мережева солідарність українців, потужний волонтерський рух та цифрова дипломатія стали унікальним феноменом збереження суб'єктності за кризових обставинах.

Дисертація пропонує глибоке філософське осмислення цієї проблематики, формує концептуальну основу для розуміння ціннісних зрушень у віртуальному середовищі і надає теоретичні моделі, що враховують амбівалентність інформаційної відкритості, відповідаючи в такий спосіб на нагальні виклики реформування українського суспільства та його інтеграції у європейський простір.

У дисертації Педченка Максима Юрійовича «Аксіологічний вимір мережевого суспільства: соціально-філософський аналіз» автор переконливо окреслює сучасні виклики глобалізованого та гіперзв'язаного середовища, у якому формується особистість ХХІ століття. Актуальність дослідження зумовлена посиленням впливу цифрових платформ на всі сфери буття, що вимагає осмислення мережевої комунікації крізь призму соціальної філософії та аксіології. Цитуючи З. Баумана, автор дисертації обґрунтовано наголошує, що «у мережевому суспільстві, де інформація й комунікація відбуваються миттєво, ці процеси лише прискорюються, створюючи нові форми вразливості» (с. 93).

Наукова новизна полягає у комплексному поєднанні класичних філософських підходів до розуміння цінностей і постмодерністських візій інформаційної епохи, що дозволяє деконструювати традиційні метанаративи та запропонувати концепцію ціннісної динаміки в умовах глобальної мережі. Дисертація розвиває методологію, спираючись на міждисциплінарність, системний і соціально-критичний аналіз, що забезпечує високий рівень теоретичної обґрунтованості. Практична цінність результатів проявляється в

можливості їх застосування для корекції інформаційної політики, розвитку програм медіаграмотності та розбудови цифрової етики. Важливо підкреслити і значну апробацію матеріалів, що підтверджує життєздатність запропонованих ідей. Дисертація демонструє високий рівень академічної зрілості, адже автор уникає поверхових узагальнень, формулюючи чіткі евристичні концепти.

Структурно дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків і списку літератури, що налічує близько 200 джерел, при загальному обсязі понад 200 сторінок. Така побудова забезпечує логічну послідовність викладу і дозволяє відстежити еволюцію авторських аргументів від теоретико-методологічного підґрунтя до розкриття праксеологічного виміру мережевих процесів.

У вступі чітко сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, а також відображено зв'язок роботи з ширшим контекстом соціально-гуманітарного знання, що підсилює її актуальність. Опис методологічного апарату – міждисциплінарний, феноменологічний і системний – свідчить про глибоке розуміння автором складності обраної проблематики. Виразний аналіз праць з теорії мережевого суспільства та новітніх розвідок з цифрової аксіології формують надійне теоретичне підґрунтя.

У тексті простежується вдалий баланс між класичною соціально-філософською традицією та новітніми постгуманістичними концепціями, що забезпечує наукову коректність та широку дослідницьку оптику. Автор активно послуговується первинними джерелами й сучасними емпіричними даними, що підвищує достовірність висновків. Особливої уваги заслуговує ретельна стилістична обробка тексту: терміни введено коректно, поняттєвий апарат узгоджено впродовж усієї роботи. Системність і чіткість структури спрощують навігацію для читача та дозволяють використовувати дисертацію як довідковий матеріал для подальших досліджень.

Перший розділ присвячено теоретико-методологічним проблемам дослідження мережевого суспільства, де автор розглядає еволюцію самого концепту та уточнює його дефініції в сучасному соціально-філософському

дискурсі. У підрозділі 1.1 детально аналізуються онтологічні, комунікативні та соціокультурні підвалини цифрової реальності, що дає змогу побачити багатовимірність феномену мережовості. Автор переконливо показує, що мережа є генератором нових ціннісних орієнтацій і ключовим чинником формування сучасної етики, спираючись на солідний масив класичних і новітніх теорій.

Підрозділ 1.2 зосереджений на методології дослідження: представлено системний, історико-логічний та аксіологічний аналіз, що підвищує валідність теоретичних результатів. Особливої уваги заслуговує перегляд інформаційної парадигми через призму критичної теорії, що демонструє здатність автора інтегрувати філософські концепти у розуміння реальних суспільних процесів. Сильним боком розділу є критичний огляд світової та вітчизняної літератури, який не лише систематизує відомі підходи, а й виявляє евристичні прогалини для подальших розвідок. Автор аргументовано доводить потребу переходу від технологічного детермінізму до ціннісно-орієнтованого розуміння кіберпростору. Попри дискусійність окремих положень, підрозділ формує міцний теоретичний фундамент, на якому ґрунтуються наступні частини дисертації.

Серед визначених автором сильних сторін осмислення сучасного мережевого ландшафту вирізняється акцент на критичній рефлексії та алгоритмічній прозорості, що відповідає завданням формування демократичного інформаційного суспільства. Також варто відзначити вдало представлений історичний екскурс, де простежено становлення комунікативних структур від індустріальної епохи до гіперконнективності сьогодення, що засвідчує широкий інтелектуальний горизонт дисертанта.

Автор переконливо демонструє, що сучасна модель мережевої взаємодії поєднує атавістичні форми соціальності з передовими цифровими протоколами, утворюючи своєрідний «культурний палімпсест». Окремо слід схвалити увагу до етичних вимірів проблеми, адже технологія подається не як нейтральний інструмент, а як середовище, що активно формує моральну свідомість і

соціальну стійкість індивіда в умовах цивілізаційних дисонансів. Загалом, розділ справляє позитивне враження, демонструючи глибину теоретичної рефлексії і відкритість до подальших уточнень.

Другий розділ розкриває аксіологічну перспективу мережевого суспільства, аналізуючи цінності, що лежать в основі взаємодій у глобальних цифрових середовищах. Автор переконливо доводить, що соціальні мережі давно вийшли за межі суто розважального чи інформаційного формату, перетворившись на базовий інструмент конструювання ідентичності та політичної мобілізації. Цікавою є компаративна характеристика ціннісних домінант різних платформ, де стратегічно поєднано візуальні, маніпулятивні та солідаризаторські компоненти.

У контексті соціальної динаміки автор акцентує увагу на концепції «гібридності» мережевої культури, яка дозволяє водночас продукувати масову фрагментацію та небачені раніше форми горизонтальної згуртованості. Позитивом є детальне обґрунтування того, як алгоритмічна архітектура впливає на моральний вибір користувача, створюючи «камери-відлуння» і загрожуючи поляризацією. Розділ суттєво розширює уявлення про аксіологічні основи цифрової комунікації та задає вектор подальших прикладних досліджень.

Автор коректно підкреслює, що ціннісна палітра мережевого суспільства не є сталою й потребує постійного оновлення відповідно до шалених темпів технологічних трансформацій. Саме тому у висновках другого розділу логічно обґрунтовано доцільність вироблення нових етичних регуляторів та запровадження обов'язкових модулів критичної медіаграмотності й цифрової етики.

Третій розділ сфокусовано на праксеологічних аспектах функціонування мережевого суспільства та, насамперед, на реалізації ціннісних установок у практичній площині соціальної взаємодії. Автор переконливо доводить, що активна цифрова участь, мережевий активізм та горизонтальна самоорганізація формують здатність сучасного громадянина ефективно обстоювати свої права у мінливих політичних реаліях. Розкрито роль глобальних інформаційних мереж

як простору автентичної міжкультурної та соціальної дії. У дисертації наведено вдалий аналіз того, як цифрові платформи переформатовують інститути влади, довіри та публічного дискурсу, вимагаючи нових лінгвістичних і технологічних компетентностей. Сильним аспектом є систематизація принципів мережевої етики та інтеграція «фонових» знань про інформаційну безпеку, що сприяє глибшому зануренню в архітектуру кіберпростору. Автор послідовно демонструє, як аксіологічний підхід узгоджується з ідеями Арістотеля про «*phronesis*» та з прагматизмом, чим забезпечує філософську глибину викладених пропозицій.

Важливою новацією дослідження є акцент на емансипативному та маніпулятивному потенціалі новітніх цифрових технологій: автор глибоко аналізує вплив алгоритмів штучного інтелекту, Big Data та смарт-додатків на трансформацію людських цінностей. Наведені у тексті приклади використання соціальних платформ, інтерактивних алгоритмів та елементів гейміфікації демонструють усвідомлення сучасних трендів цифровізації повсякдення. Особливо цінним є підкреслення необхідності збереження гуманістичного ядра в умовах технологічної експансії, що дає можливість адаптувати інновації до індивідуальних і суспільних потреб без втрати людського виміру. Розділ показує, що тотальна цифровізація – не фаталістичний сценарій, а засіб реалізації принципу антропоцентричності та розширення меж соціальної солідарності, що вимагає етичної пильності і відповідальності.

Дискусійні положення та зауваження. Високо оцінюючи науковий рівень та фундаментальність проведеного дослідження, вважаємо за доцільне висловити деякі міркування та побажання дискусійного характеру:

1. За результатами розгляду дисертаційної роботи в не надто виразному суб'єкт-об'єктному статусі опинився аксіологічний елемент системи мережевого суспільства: той факт, що *ціннісна сфера є об'єктом детермінативного впливу* ключових тенденцій у сфері соціальної дійсності, не підлягає сумніву (на с. 87 автор недвозначно зазначає, що «сучасні технології та глобалізація змінюють сам ландшафт цінностей»); значно складнішою є

ситуація із *суб'єктним реноме ціннісних ієрархій* – *тобто наскільки вони спроможні здійснювати зворотний детермінативний вплив на перебіг соціальних явищ і процесів?* Зрозуміло, що кожна мережева спільнота інколи цілеспрямовано, а здебільшого латентно керується певною системою ціннісних координат, однак в абсолютній більшості випадків ці системи функціонують в автономному режимі, а їхні регламентні норми не виказують претензій на загальносуспільний обшир. Відтак, напрошується запитання: **а чи можлива в принципі в наш час ціннісна ієрархія універсалістського штибу, яка в нерепресивний спосіб поширюватиме свій концептуальний авторитет на всіх і вся?** Наведене запитання набуває ще більш дражливих ознак, якщо взяти до уваги, що, як зазначає автор на с. 87, «постмодернізм послідовно відкидає ідею єдиної істини або загальної, раз і назавжди заданої системи цінностей, що призводить до фрагментації соціального простору та появи багатьох, нерідко конкуруючих між собою ціннісних систем».

2. У підрозділі 3.3. (зокрема, на с. 202–205) автор розмірковує про перспективи формування нової аксіологічної парадигми в Україні та формулює десять ключових цінностей, які, на його думку, структурують нову українську аксіологічну парадигму на принципах доцільності та аргументаційної переконливості. На с. 221 дисертант додатково зазначає, що «нова аксіологічна парадигма, потрібна Україні, має виростати з синтезу національних традицій – мовної, культурної, історичної тяглості – та універсальних гуманістичних принципів». Тут важко ухилитися від спокуси сформулювати таке запитання: **яким є інструментально-функціональний і загалом онтологічний статус цієї аксіологічної парадигми і в який спосіб має відбуватися імплементація її світоглядних пріоритетів на рівні суспільного праксису?**

3. Деякі ілюстративні приклади щодо впливу алгоритмів соціальних мереж на політичну свідомість і поведінку важко визнати об'єктивними. Йдеться, зокрема, про тезу на с. 134: «Одним із найрепрезентативніших прикладів алгоритмічного втручання в політичну сферу стали вибори президента США, на яких перемогу здобув Дональд Трамп», а також своєрідне

продовження цієї політично ангажованої тези на с. 135: «Не менш показовою виявилася ситуація з референдумом щодо виходу Великої Британії з Європейського Союзу (Brexit)... Кампанії на підтримку Брекситу активно використовували таргетовану рекламу та персоналізований контент, у якому нерідко містилися маніпулятивні або відверто недостовірні твердження». З незначними стилістичними реінтерпретаціями ці сентенції відтворено ще й у висновках до третього розділу на с. 208. З цього приводу раджу засвоїти просту істину: **ілюстративний супровід вважається об'єктивним тоді й настільки, коли й наскільки він віддзеркалює домінуючий тренд чи фактичні емпіричні співвідношення.** Якщо цю вимогу екстраполювати на прикладні кейси з перемогою 47-го президента США Дональда Трампа та виходом Великої Британії з Європейського Союзу, то сукупний медіа-ресурс був вочевидь не на боці симпатиків Brexit та Дональда Трампа. Стверджувати, що політичні антагоністи Трампа та Brexit хоч і володіли медійною перевагою, проте не зловживали нею собі на користь, також наполегливо не раджу.

4. Авторські міркування щодо конструювання мережевої ідентичності набули б більш переконливого причинно-наслідкового вигляду, якби більшої уваги було приділено змістовній демаркації ідентичності та ідентифікації, виразно змальованому Жаном Бодріаром симулятивному тренду постмодерну, а також аспекту постправди, який у наш час набув ледь не вірусного поширення.

5. У тексті дисертації пріоритетну увагу приділено глобальним комунікативним процесам, а от стан речей в українському мережевому просторі залишився дещо обділеним увагою. **Якими є проблемні виклики в цій сфері й наскільки адекватною, валідною викликам є реакція на них?** Відповіді на ці та подібні їм запитання разом із окресленням ціннісних трансформацій вітчизняного сегмента Інтернету слугувало б надійним теоретико-концептуальним підґрунтям для подальших наукових розвідок автора.

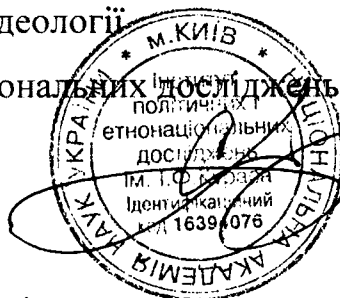
Слід зазначити, що наведені недоліки мають дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки виконаного дослідження.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Педченка Максима Юрійовича на тему «Аксіологічний вимір мережевого суспільства: соціально-філософський аналіз» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке вирішує важливе наукове завдання соціальної філософії. Робота повністю відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року №44, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 033 Філософія.

Офіційний опонент:

доктор філософських наук,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
відділу політичної культури та ідеології

Інституту політичних і етнопонаціональних досліджень
імені І.Ф. Кураса НАН України

Зореслав САМЧУК

